

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בפסיכולוגיה 2 יח"ל

קיץ תשע"ו, 2016, שאלון מס': 712/69201.

הפתרון הוצע ע"י ערן לוי,

מורה למדעי החברה בבתי הספר של קידום

פרק ראשון

בפרק זה יש לענות על שתי שאלות בלבד

תשובה לשאלה 1

סעיף א'

מאפייני העמדה הבאים לידי ביטוי בפתיח הם (יש לבחור שניים מבין המאפיינים הבאים):

1. יציבות- הרשות העירונית מעוניינת שהתושבים יאמצו עמדה של מחזור פסולת ביתית ושעמדה זו תהיה יציבה לאורך זמן.
2. כלליות- הרשות העירונית מעוניינת שהתושבים יאמצו עמדה המתייחסת להרבה סוגי פסולת ביתית ולא רק לנייר ולפלסטיק, למשל.
3. העמדה מבטאת התייחסות לנושא מסוים- העמדה שבפתיחת נוגעת לנושא של מחזור.
4. העמדה מבטאת יחס שלילי או חיובי כלפי נושא העמדה- העמדה מבטאת יחס שלילי כלפי מי שאינם ממחזרים ויחס חיובי כלפי מי שממחזרים.

סעיף ב'

ההצעה: כדי לעודד את התשובים למחזר, הוצע להעניק פרס קטן, כמו: עציץ, לכל בית אב שיפריד פסולת.

הסבר להצעה: באמצעות **תיאוריית ההתניה האופרנטית**- למידה באמצעות קבלת חיזוק לאחר ביצוע התגובה. **החיזוק** הוא גירוי המגדיל את תדירותה של תגובה, או של התנהגות אופראנטית מסוימת. הוא ניתן, כאמור, אחרי שהתגובה בוצעה. בפתיח הרשויות מעוניינות להעניק לכל בית אב שיפריד פסולת חיזוק- פרס קטן, כמו עציץ. הפרס ניתן רק לאחר ביצוע התגובה, כלומר, רק לאחר ההפרדה והוא למעשה יגרום ללמידה של ההתנהגות הרצויה- הפרדת פסולת. ההנחה היא שבית האב שיקבל פרס

ימשיך לחזור על אותה התנהגות, דהיינו ימשיך להפריד פסולת. החיזוק הניתן כאן הוא חיזוק חיובי (פרס), שהוא גירוי נעים המגדיל את תדירות הופעת התגובה.

תשובה לשאלה 2:

סעיף א'

התנהגות גלויה – התנהגות הנראית לעין האדם ושניתן לצפות בה. דוגמא מהקטע: הילדים ביצעו פעולת פירוק והרכבה.

התנהגות סמויה - התנהגות שאינה נראית לעין ולא ניתן לצפות בה באופן ישיר. דוגמא מהקטע: הילדים הפגינו יכולת לחשוב.

סעיף ב'

הקונפליקט ההתפתחותי המאפיין שלב זה לפי אריקסון הוא **יוזמה לעומת אשמה**- תחילת השלב- 3 שנים וסופו- 6 שנים. בערך בגיל 3 מבשילות מערכות גופניות רבות. בשילה זו פותחת בפני הילד מגוון עצום וחדש של פעולות שהוא מסוגל לבצע בעזרת האמון והאוטונומיה שרכש בשלבים הקודמים, כמו פירוק של כלים ישנים והרכבה מהם כלים חדשים. על ההורים ועל הגננת לאפשר לילדים להתנסות במשחקים שונים, על המחנכים לאפשר לילד ליזום פירוק והרכבה ולאפשר לו תחושת הצלחה. אם יעשו כן, יפתח הילד יוזמה ואם לא יעשו כן, יפתח הילד אשמה.

תשובה לשאלה 3:

סעיף א'

יש לתאר שתי סיבות להיווצרות דעות קדומות מתוך הסיבות הבאות:

א. דעות קדומות הן תוצאה של קונפליקט בין קבוצות.

ב. דעות קדומות הן תוצאה של צרכים פסיכולוגיים שיש לספקם: הצורך בכוח, הצורך בהבעת תוקפנות והצורך בהצדקה עצמית.

ג. דעות קדומות נוצרות בלמידה של חיקוי ושל הזדהות.

הדגמה של אחת מהסיבות באמצעות הפתיח:

למידה חברתית- דעות קדומות נוצרות בלמידה של חיקוי ושל הזדהות- כנראה שהמקומיים שמעו את הדעות (שהמהגרים יכבידו על הכלכלה או שהתרבות של המהגרים תשתלט על התרבות המקומית) מאחרים: מההורים, מחבריהם, מאמצעי

התקשורת ולכן אימצו דעות אלה. ייתכן גם שהמקומיים קיבלו חיזוק לעמדותיהם ולכן, שמרו עליהן.

סעיף ב'

יש להסביר שניים מבין הסכמות הבאות:

1. **סכמות אנשים** - מפרטות את הציפיות הכלליות שלנו לגבי מאפיינים של קטגוריה של אנשים שאנו מכירים בעלי תכונות מסוימות.
2. **סכמה חברתית** - מפרטת כיצד אנו תופסים קבוצות שונות. הסטריאוטיפ הוא דוגמא להשפעה של סכמות חברתיות על תפיסה בינאישית.
3. **סכמה עצמית** - משמשת בסיס למיון ולסיווג מידע חדש הנוגע לתכונותינו, או להתנהגותנו.
4. **סכמות מאורעות** - אלה נקראות גם תסריטים והן מייצגות מבנים קוגניטיביים המשקפים השתלשלות שגרתית של מאורעות במצבים מוכרים שונים.
5. **סכמות תפקידים** - מידע, או ציפייה הקשורים באופן מילוי של תפקיד מסוים.

הדגמה של אחת הסכמות מהפתיח:

סכמה חברתית - למקומיים יש סכמות חברתיות כלפי המהגרים, כלומר, עמדות, סטריאוטיפים ותפיסות לגבי המהגרים על סמך השתייכותם לקבוצת המהגרים מסוריה. המקומיים מחזיקים בתפיסות שהמהגרים מכבידים על הכלכלה או שהם ישתלטו על התרבות רק לפי עצם היותם שייכים לקבוצת המהגרים מסוריה ולכן, הם מתנגדים לכניסת המהגרים לארצם.

תשובה לשאלה 4:

סעיף א'

לדעתי, רונית תקבל את הצעת התלמידים בעקבות המידע שמסרו לה משום שהיא נמצאת במצב של לחץ קבוצתי ע"י תלמידיה ולכן, תנהג בקונפורמיות. **הקונפורמיות** היא כניעה ללחץ קבוצתי שבו אדם מתאים את עצמו לנורמות החברתיות המקובלות. התלמידים אמרו למורה שהם משתמשים באפליקצייה זה זמן רב לצרכי לימודים ושידרו למורה שהם רואים במורים המשתמשים באפליקצייה זו מורים מתקדמים מבחינה טכנולוגית. כל זאת מפעיל לחץ על המורה והיא עשויה לפיכך להיכנע ללחץ ולנהוג לפי הנורמות היום שהן, פתיחת קבוצת WhatsApp לכל כיתת לימוד.

סעיף ב'

לפי מודל האינטראקציה של לזרוס, רק חלק מהאנשים חווים לחץ משום שלפי מודל זה, לחץ יתרחש רק **אם האדם יתפוס את האירוע כמאיים** וככזה שאין לו יכולת להתמודד איתו. אם כך, רק חלק מהמורים החשים מאויימים כאשר הם נדרשים

להשתמש בישומי מחשב וחשים כי אין להם יכולת להתמודד עם איום זה, כלומר, חשים שלא יצליחו להפעיל את יישומי המחשב ולשלוט בהם, יחוו לחץ כאשר הם נדרשים להשתמש ביישומי מחשב חדישים.

פרק שני

בפרק זה יש לענות על חמש שאלות בלבד

תשובה לשאלה 5:

מהלך המחקר של פרידמן ופרייזר על שיטת "הרגל בדלת" (1966) - החוקרים טלפנו לעקרות-בית והציגו עצמם כחוקרי דעת-קהל, עבור חברה של הוצאה לאור שנותנת שירותים לציבור. לאחר מכן, החוקרים ביקשו מהאנשים בקשה קטנה והיא להשיב על מספר שאלות הקשורות לחומרי ניקוי בבתיהם. אם עקרת-הבית הסכימה להשיב על השאלה, החוקרים שאלו שאלות תמימות והודה להם על שיתוף-הפעולה. לאחר שלושה ימים, החוקרים טלפנו שוב וספרו שהמחקר הורחב: חמישה או שישה אנשים יבקרו בבתיהם כדי לספור ולסווג את תכשירי הניקיון בבתיהן. הן התבקשו לאפשר לאנשים האלה לשהות בבתיהן במשך שעתיים ולאפשר להם גישה פתוחה לארונות ומקומות אחסון נוספים. מידע שהם יאספו יתפרסם ב"מדריך".

תוצאות המחקר - 52.8% מהנשים שנענו לבקשה ה"קטנה", נענו גם לבקשה השנייה, הגדולה יותר וזאת לעומת 22.2% מהנשים ששותפו רק בחלק השני של המחקר.

מסקנה: הסיכוי להגיע להיענות גדל אם אדם נענה לבקשה הקטנה קודם. האדם נוכח לדעת שהיענות לאדם זר היא לא כה מאיימת כפי שסבר. הוא גם יכול לתפוס את עצמו ככזה שעוזר לאחרים בעקבות הבקשה הקטנה ולכן, יענה לבקשה הגדולה יותר.

תשובה לשאלה 6:

השלב הפאלי לפי פרויד מתרחש מגיל 4 עד גיל 6 לערך. **האזור הארוגני** הוא **איברי המין** ובשלב זה הילדים שמים לב להבדלים באיברי המין בין בנים לבנות; הילדים מתעניינים בנושאים הקשורים לכך, מאוננים, שואלים שאלות, כמו: מאין באים תינוקות? למה לאחי יש פין ולי אין? וכדומה.

בשלב זה מתרחש **תסביך אדיפוס** אצל הבנים ו**תסביך אלקטרה** אצל הבנות. התסביך הוא התעוררות של משיכה מינית כלפי ההורה בן המין האחר- אצל בנים המשיכה היא כלפי האם, ואצל הבנות המשיכה היא כלפי האב. זהו דחף המעורר חרדה אצל הילדים. אצל הבנים נוצרת **חרדת הסירוס**- הבנים נמשכים לאימהות, אך יודעים כי גם אבא מאוהב באם ואבא, כידוע, הוא חזק יותר ולכן הם חוששים שהאב יסרס אותם אם יגלה על אהבה אסורה זו. לעומת זאת, אצל הבנות מתרחשת **קנאת**

הפּיִן- הבנות מקנאות בגברים על כך שאין להן פּיִן משל עצמן, הן כועסות בשל כך על האם ורוצות שהאבא יעבר אותן כפיצוי על כך שאין להן פּיִן. פתרון לתסביכים אלה מתחיל להסתמן החל מגיל חמש לערך: הבנים מזדהים עם האב ומפנימים את דפוסי התנהגותו הגברית, והבנות נוהגות בהתאם כלפי האם. התוצאה של פתרון הקונפליקט בשלב זה היא התפתחות של Super ego תקין.

תשובה לשאלה 7:

התנייה קלאסית היא למידה באמצעות הצמדה של שני גירויים שיוצרים תגובה מותנית (נלמדת).

בתהליך ההתניה הקלאסית ישנם מס' גורמים:

1. גירוי בלתי מותנה- גירוי המעורר תגובה קבועה, שאינה טעונה למידה וניתנת למדידה. זהו ריחו של הסוכר.
2. תגובה בלתי מותנית- התגובה המתרחשת בעקבות הגירוי הבלתי מותנה. זוהי תגובה מסוג הרפלקס, שאין לייצור שליטה עליה. זוהי התעופה לכיוון הצוף המתוק.
3. גירוי מותנה- גירוי שאינו מעורר כשלעצמו תגובה ספציפית, המוצג לנבדק לפני הגירוי הבלתי מותנה. זהו ריחו של חומר הנפץ.
4. תגובה מותנית- התגובה הנלמדת, המתרחשת בעקבות הופעת הגירוי המותנה, לאחר שהוצמד כמה פעמים לגירוי הבלתי מותנה. זוהי התעופה לכיוון חומר הנפץ.

בניסויו הציגו החוקרים את הגירוי המותנה (חומר הנפץ) ואח"כ את הגירוי הבלתי מותנה (הצוף, הסוכר). הצרעות למדו לקשר בין שני הגירויים ובעקבות קישור זה שיצרו לעצמן עפו לכיוון חומר הנפץ. הרפלקס של הצרעות הוא לעוף לכיוון הצוף (תגובה בלתי מותנית), אבל החוקרים לימדו את הצרעות לעוף לכיוון חומר נפץ (תגובה מותנית).

תשובה לשאלה 8:

מטרות של הפסיכולוגיה:

1. לתאר את התנהגות האדם.
2. להסביר את התנהגות האדם.
3. לחזות את התנהגות האדם.
4. להשפיע על התנהגות האדם- החוקרים גילו שבעיות ההתפתחות אצל תינוקות נגרמות בשל נגיף ה"זיקה" המועבר ע"י יתושים. לפיכך, ניתן יהיה להשפיע על התנהגות האדם- ריסוס מקורות מים יחסל את היתושים ויעזור בכך את המגפה.

תשובה לשאלה 9:

לפי מודל התגובה של סלייה, לחץ הוא מצב פנימי הנחוזה בארבעה תחומים: פיסילוגי, התנהגותי, רגשי וקוגניטיבי. מודל התגובה עוסק בזיהוי התגובות האופייניות המשותפות לכל בני האדם במצב של לחץ. לפי המודל, כאשר אנשים נמצאים בלחץ, הם מגיבים באופן דומה, למרות ההבדלים שקיימים באישיותם, ללא קשר לגורם הלחץ. לפי המודל, במצב של לחץ, מתגייסות כל מערכות הגוף לפעולה, במטרה לטפל במצב הלחץ. את התגובה ניתן לחלק לשלושה שלבים: שלב האזעקה, שבו מוזעקות מערכות הגוף, שלב ההתמודדות (התנגדות), שבו האדם מתמודד עם מצב הלחץ ושלב התשישות שבו אנרגיית ההתמודדות נגמרת.

יש להדגים תגובה אפשרית אחת מתוך שלושה תחומים מהתחומים הבאים לידי ביטוי במצב של בחינה:

1. תגובות פיזיולוגיות: הזעה, דופק מהיר, לחץ דם גבוה.
2. תגובות רגשיות / פסיכולוגיות: כעס, דכאון.
3. תגובות קוגניטיביות: הפרעות בחשיבה, הפרעות בזיכרון, הפרעות קשב, מחשבות ודימויים קטסטרופליים.
4. תגובות התנהגותיות: בכי, צעקות, קימוט דפים, יציאה מחדר הבחינה בטריקת דלת, בריחה מחדר הבחינה.

תשובה לשאלה 10:

לפי תיאוריית הייחוס של קלי, הפרט כחוקר נאיבי של סביבתו החברתית מפעיל את עקרון ההשתנות המשותפת לפי שלושה קריטריונים: א. קריטריון המובחנות - באיזו מידה האדם מגיב באופן זהה לגירויים, או לאירועים שונים. אם השחקן מגיב באופן דומה למשחקים שונים שהיו כל הדרך אל הגמר, אז המובחנות נמוכה, אך אם הוא מגיב באופן שונה למשחקים שונים שהיו כל הדרך אל הגמר, אז ניתן לומר שהמובחנות גבוהה. ב. קריטריון העקביות - באיזו מידה האדם מגיב לאירוע מסוים באופן זהה בזמנים שונים. אם השחקן מתייחס למשחק מסוים באופן דומה לאורך זמן, אז ניתן לומר שהעקביות שלו גבוהה אם השחקן מתייחס למשחק מסוים באופן שונה, אז ניתן לומר שהעקביות שלו גבוהה. ג. קריטריון הקונסנזוס (הסכמה כללית) - באיזו מידה מגיבים גם אחרים לגירוי מסוים באופן זהה. ככל שהתנהגות השחקנים האחרים דומה, כך הקונסנזוס גבוה יותר.

לפי קלי, חייבים להתייחס לכל שלושת הקריטריונים כאשר רוצים לייחס סיבה להתנהגות מסוימת באופן הבא:

1. מובחנות נמוכה, עקביות גבוהה וקונסנוס נמוך אצל השחקן מוביל לייחוס סיבה פנימית.
2. מובחנות גבוהה, עקביות גבוהה וקונסנוס גבוה אצל השחקן מוביל לייחוס סיבה חיצונית.

תשובה לשאלה 12:

שני מאפיינים של שימוש במנגנוני הגנה:
א. פועלים ברמת הלא מודע. ב. מעוותים את תפיסת המציאות.

דני השתמש במנגנון הגנה מסוג **התקה**- דני ביצע העברה של רגשות ודחפים המכוונים כלפי עצמו או כלפי אדם שהוא מאשים אותו בחוסר הצלחתו בבחינה במתמטיקה לעברו של אובייקט אחר בשל האיום שיש ברגשות אלו והחרדה המתלווה אליו. האובייקט החליפי הוא שק האגרוף והוא אינו מהווה איום עבוד דני וכלפיו ניתן לבטא את הרגש האסור.

תשובה לשאלה 13:

יש לתאר שני מצבים המעוררים איום וחרדה לפי פרויד מבין המצבים הבאים:

1. פער בין העצמי לחוויה שהאדם חווה- לעיתים אדם מעריך את עצמו כבעל יכולת לבצע משימה מסויימת, אך הניסיון בשטח לא תואם לכך.
  2. פער בין הדימוי האידיאלי (האופן שבו אדם רוצה לראות את עצמו) לדימוי הריאלי (תפיסת האדם את עצמו כפי שהוא)- כאשר הפער בין העצמי הריאלי לעצמי האידיאלי גדול מדי, אז נוצרת אצל האדם תחושת **נחיתות**. לעומת זאת, קיים מצב שבו אין פער בין דימוי עצמי ריאלי לבין דימוי עצמי אידאלי ומצב זה נקרא **קפיאה על השמרים**. על כן, חשוב שיהיה פער מסוים בין העצמי הריאלי לעצמי האידיאלי מכיוון שפער זה דוחף אותנו לפעול להשגת יעדים.
  3. פער בין התפיסה העצמית של האדם לבין האופן שבו אחרים תופסים אותו, לטעמו.
- ייתכן שהמצב השלישי שתוארתי הוא המצב המסביר את מצבה הרגשי של לילך משום שהיא תופסת את עצמה כרקדנית מצטיינת, אך דחיית הצבא את בקשתה להמשיך לרקוד תוך כדי השירות הצבאי עלול להתפרש אצלה בכך שהצבא לא תופס אותה כרקדנית מצטיינת ולפיכך קיים פער בין התפיסה העצמית של לילך לבין האופן שבו הצבא תופס אותה, לטעמה ועל כן היא חשה איום.

תשובה לשאלה 14:

התופעה המתוארת היא **אפקט העומד מן הצד** המתאר תופעה בה נוכחותם של אחרים דווקא מעכבת או מונעת פעולה פרו-חברתית. הסיבות לתופעת האפקט העומד מן הצד הן: א. פיזור אחריות - ריבוי הנהגים על הכביש בעצם גרם לכך שהאחריות על הושטת עזרה לדפנה מתחלקת בין כל הנהגים ולפיכך, לכל נהג יש מידה מועטה בלבד של אחריות להושיט עזרה לדפנה. ב. השוואה חברתית - כל הנהגים רואים שגם הנהגים האחרים לא עוזרים. כל נהג משווה את עצמו להתנהגות הנהגים האחרים ועושה כמוהו, כלומר לא מושיט עזרה.

**קידום מאחלת לכל הנבחנים בבחינת הבגרות
בפסיכולוגיה בהצלחה!**